

Date: 15th June-2026

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA INNOVATSION DASTURLARDAN FOYDALANISH YO'LLARI

Джуманов Т.А.

Тошкент Давлат Иқтисодиёт Университети, катта ўқитувчиси

turopdjumanov02@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ishda qishloq xo'jaligi korxonalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash jarayonida zamonaviy innovatsion dasturlar va raqamli texnologiyalarning roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda agrar sohada resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish hamda moliyaviy risklarni kamaytirish mexanizmlari ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, raqamli transformatsiya sharoitida agrar korxonalarining boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: moliyaviy barqarorlik, agrar sektor, innovatsion texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot, ERP tizimlari, risk menejment, barqaror rivojlanish.

Bugungi globallashtirish jarayonida qishloq xo'jaligi iqtisodiyotning eng muhim va strategik tarmoqlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu soha nafaqat aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlaydi, balki sanoat tarmoqlari uchun xomashyo bazasini ham yaratadi.

Biroq agrar korxonalar faoliyatida bir qator murakkab omillar mavjud bo'lib, ular moliyaviy barqarorlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xususan, tabiiy sharoitlarga bog'liqlik, suv resurslarining cheklanganligi, bozor narxlarining o'zgaruvchanligi hamda ishlab chiqarish jarayonlarining mavsumiylik shular jumlasidandir.

Shu nuqtai nazardan, qishloq xo'jaligi korxonalarining barqaror rivojlanishini ta'minlashda innovatsion dasturlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur texnologiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga, moliyaviy boshqaruvni ham yangi bosqichga olib chiqadi.

Agrar tarmoq subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda innovatsion dasturlarni joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning strategik omili hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar va intellektual boshqaruv modellaridan foydalanish resurslarni optimallashtirish bilan birga, korxonalarining iqtisodiy xatarlarga chidamliligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, innovatsion yechimlar orqali moliyaviy oqimlarni boshqarish va sohaning investitsion jozibadorligini yuksaltirish mexanizmlarini takomillashtirish bugungi kunda ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shuningdek sohada innovatsion yondashuvlar moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashning bir qator samarali yo'llarini yaratadi. Avvalo, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali hosildorlikni oshirish va ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilash mumkin. Avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari esa xarajatlarni qisqartirish hamda mehnat va moddiy resurslardan yanada unumli foydalanishga yordam beradi. Innovatsiyalar

Date: 15th June-2026

meteorologik va bozor bilan bog'liq tavakkalchiliklarni oldindan baholash va ularga mos boshqaruv choralari ishlab chiqish imkonini ham beradi. Bundan tashqari, mahsulot sifatini oshirish va yangi bozorlarni o'zlashtirish eksport salohiyatini kengaytiradi. Elektron hisobot va monitoring tizimlarini joriy etish esa moliyaviy oqimlarni doimiy nazorat qilishga yordam berib, korxonaning moliyaviy intizomini va barqarorligini kuchaytiradi.

Moliyaviy barqarorlik korxonaning o'z majburiyatlarini o'z vaqtida bajarishi, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishi hamda uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash qobiliyati sifatida talqin etiladi.

Uning asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

- to'lov qobiliyati;
- likvidlik darajasi;
- kapital yetarliligi;
- rentabellik ko'rsatkichlari;
- moliyaviy mustaqillik.

Qishloq xo'jaligi korxonalarida moliyaviy barqarorlik boshqa tarmoqlarga nisbatan o'ziga xos xususiyatlarga ega:

- ishlab chiqarish jarayonining mavsumiyligi;
- tabiiy omillarga yuqori bog'liqlik;
- daromadlarning notekis taqsimlanishi;
- davlat qo'llab-quvvatlashiga ehtiyoj.

O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligida innovatsion faoliyatni rivojlantirish bo'yicha qator davlat dasturlarini amalga oshirmoqda. Jumladan, «Agroinnovatsiya» dasturi, «Qishloq xo'jaligi vazirligi huzuridagi ilmiy markazlar faoliyati» hamda «Xalqaro hamkorlik loyihalari» orqali agrar tarmoqda innovatsion salohiyatni oshirish bo'yicha ishlar olib borilmoqda. Vazirlik huzuridagi ilmiy-tadqiqot markazlari zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va fermerlar bilan amaliy hamkorlikni kuchaytirish yo'lida faoliyat yuritmoqda. Shu bilan birga, xalqaro moliyaviy institutlar, jumladan Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi tashkilotlar agrar sektorda innovatsion yechimlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha moliyaviy paketlar taqdim qilmoqda⁵. Bu esa moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashning muhim manbai sifatida xizmat qiladi.

Shu sababli an'anaviy moliyaviy boshqaruv mexanizmlari yetarli samaradorlik bermaydi.

Innovatsion dasturlar deganda ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonlarini modernizatsiya qilishga qaratilgan ilmiy-texnik va raqamli yechimlar tizimi tushuniladi.

Agrar sohada innovatsion dasturlar tasnifi, raqamli monitoring tizimlari

- yer maydonlarini sun'iy yo'ldosh orqali kuzatish;
- dronlar yordamida ekin holatini tahlil qilish;
- GPS asosida aniq dehqonchilik.

⁵ Ma'lumot O'zbekiston Qishloq xo'jaligi vazirligi huzuridagi ilmiy markazlar faoliyati haqida — agroilm.uz.

Date: 15th June-2026

Integratsiyalashgan boshqaruv tizimlari, ERP platformalari orqali:

- moliyaviy hisobotlar;
- logistika jarayonlari;
- ishlab chiqarish zanjiri boshqariladi.

Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar

- hosildorlikni prognoz qilish;
- bozor narxlarini tahlil qilish;
- risklarni aniqlash.

Agrobiotexnologiyalar

- yangi urug' navlari;
- kasalliklarga chidamli ekinlar;
- ekologik toza mahsulotlar.

Qishloq xo'jalik korxonalarining moliyaviy barqarorligining asosiy ko'rsatkichlari⁶

Yo'nalish	Tavsiyalar
Moliyaviy rejalashtirish	Yillik byudjet tuzish, xarajat va daromadlarni muntazam monitoring qilish
Xarajatlarni nazorat qilish	Ishlab chiqarish jarayonida samarali xarajatlarni kamaytirish, o'g'it va urug' sarfini optimallashtirish
Mahsulotlarni diversifikatsiya qilish	Yangi ekin turlarini joriy etish orqali risklarni kamaytirish va daromad manbalarini ko'paytirish
Sug'urta tizimini rivojlantirish	Sug'urta qoplamasini oshirish, sug'urta kompaniyalari bilan mustahkam hamkorlikni yo'lga qo'yish
Innovatsion texnologiyalar	Zamonaviy texnika va agronomik usullarni qo'llash orqali hosildorlikni oshirish
Kadrlar malakasini oshirish	Moliyaviy boshqaruv bo'yicha treninglar o'tkazish, malakali mutaxassislarni jalb qilish

Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining asosini tashkil qiluvchi soha hisoblanadi. Bu soha aholini oziq-ovqat mahsulotlari, sanoatni xomashyo bilan ta'minlash bilan bir qatorda, sanoat mahsulotlari uchun bozor vazifasini bajaradi, aholining ijtimoiy hayotida muhim rol o'ynaydi. Qishloq, xo'jaligi holati milliy iqtisodiyotning barcha sohalariga o'zining ta'sirini ko'rsatadi. Bunga misol, bugungi qishloq xo'jaligidagi moliyaviy nobarqarorligi iqtisodiyotni boshqa sohalariga ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Birinchidan, qishloq xo'jaligi korxonalari to'lovlarni o'z vaqtida amalga oshira olmagan sababli texnika, mineral o'g'itlar, kimyoviy vositalar, yoqilg'i-moylash materiallari va turli xizmatlarni vaqtida sotib ololmayapti. Bu esa ishlab chiqarilgan mahsulotlarning sotilmay turib qolishiga hamda sanoat korxonalarining barqaror ishlashiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Xarajatlarni kamaytirish mexanizmlari, innovatsion texnologiyalar resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi. Natijada:

⁶ Olib borilgan tadqiqotlar natijasida muallif tomonidan tayyorlangan.

Date: 15th June-2026

- suv sarfi kamayadi;
- yoqilg'i xarajatlari qisqaradi;
- mehnat samaradorligi oshadi.

Daromadlarni oshirish omillari, raqamli texnologiyalar:

- hosil sifatini yaxshilaydi;
- yo'qotishlarni kamaytiradi;
- bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Moliyaviy risklarni boshqarish, innovatsion tizimlar yordamida:

- ob-havo risklari oldindan baholanadi;
- zararkunandalar erta aniqlanadi;
- narx tebranishlari tahlil qilinadi.

Qishloq xo'jaligi korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda innovatsion dasturlar muhim strategik ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalar va zamonaviy boshqaruv tizimlari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va moliyaviy risklarni boshqarishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Shu bilan birga, innovatsion rivojlanish jarayoni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlashni talab etadi. O'zbekistonda bu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar agrar sektorning barqaror rivojlanishi uchun mustahkam asos yaratmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi materiallari.
2. World Bank Agriculture Reports.
3. FAO annual reports on food security.
4. OECD Innovation in Agriculture studies.
5. Islomov A. "Agrar iqtisodiyot asoslari".
6. Porter M. Competitive Strategy.

